

Watervogels langs de Zeeschelde

Reeds elf opeenvolgende seizoenen voert het Instituut voor Natuurbehoud maandelijks watervogeltellingen uit op de Zeeschelde. Er wordt bij laagwater geteld vanaf schepen. De volledige Zeeschelde, tussen de Belgisch/Nederlandse grens en de sluizen van Merelbeke (Gent), wordt geteld in drie trajecten (Grens-Antwerpen; Antwerpen-Dendermonde; Dendermonde-Gent) tijdens drie opeenvolgende dagen. Het traject Dendermonde-Gent werd vroeger enkel in de winter geteld, om het totaalbeeld te vervolledigen gebeurt dit sinds 1999/2000 ook tijdens de zomermaanden. Buiten de eigenlijke Zeeschelde wordt ook geteld op de Rupel van de monding tot aan de sluis van Wintam. Het gaat telkens om duikers, futen, aalscholvers, reigers, zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, Meerkoet en Waterhoen. Sinds het telseizoen 1999/2000 worden ook de meeuwen meegeteld, naar analogie met de midmaandelijksse watervogeltellingen die in winter voor heel Vlaanderen georganiseerd worden.

Evolutie van de totale aantallen

Mede dank zij de verbeterende waterkwaliteit groeide de Zeeschelde uit tot één van de belangrijke overwinteringsgebieden voor watervogels in Vlaanderen. De eerste vijf telseizoenen gingen de wintermaxima in stijgende lijn. Daarna bleek het aantal overwinterende watervogels zich

te stabiliseren bij wintermaxima van om en bij de 40.000 (Figuur 1, ter wille van de vergelijkbaarheid zijn de meeuwen en de aantallen die op de Rupel geteld werden niet mee opgenomen in de totalen). De winter 2001/2002 werd echter een echte uitschieter: de 54.430 watervogels in december 2001 waren reeds een recordaantal maar dit werd in januari 2002 ruimschoots overschreden toen er maar liefst 68.367 genoteerd werd als totaal.

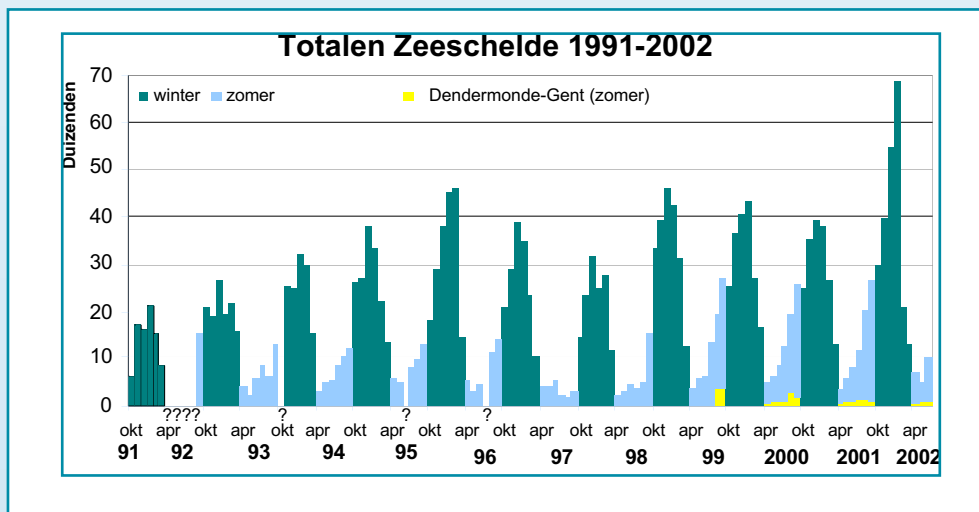
Opvallend voor de laatste drie seizoenen zijn de hogere aantallen in augustus-september. Deze zijn niet zozeer te wijten aan het toevoegen van het traject Dendermonde-Gent aan de zometellingen maar er is een meer uitgesproken najaarspiek in de aantallen Wilde eenden en de Wintertalingen zijn steeds vroeger in het seizoen in grote aantallen aanwezig.

De belangrijkste soorten.

Het aantal **Grauwe ganzen** langs de Zeeschelde neemt niet verder toe, dit in tegenstelling tot de aantallen in de Westerschelde. Vermoedelijk is de draagkracht van de brakwaterschorren langs de Beneden Zeeschelde bereikt. Het maximaal aantal voor **Bergeenden** blijft zeer variabel van seizoen tot seizoen. Het seizoensmaximum viel in februari voor de seizoenen 99/2000 en 2000/2001. Voor het laatste seizoen was dat in de zomer (juni). In augustus 2002 wer-

den er voor het eerst sinds lang weer grote aantallen (tot ruim 600!) ruiende Bergeenden waargenomen op het Groot-Buitenschoor (Frank Wagemans mond. med.). Het aantal **Smienten** was opmerkelijk hoog in december 1999 en januari 2000. Voor de twee laatste seizoenen vielen de aantallen dan weer terug binnen de 'normale' range tussen de tweeduizend en de drieduizend. De Zeeschelde blijft een zeer belangrijk gebied voor de **Krakeend** in Vlaanderen, de laatste winter werd de kaap van 3000 voor het eerst overschreden in december. Zoals reeds vermeld worden de aantallen **Wintertalingen** in de nazomer steeds hoger. In september 2001 werden er reeds 9.698 geteld. De aantallen bleven spectaculair toenemen, met meer dan 27.800 Wintertalingen langs de Zeeschelde was er in januari 2002 bijna een verdubbeling van het seizoensmaximum! De aantallen in februari waren dan weer uitzonderlijk laag, de meeste Wintertalingen vertrokken met het zachte weer uit het Zeescheldegebied. Voor de **Wilde eend** is een stijgende trend waar te nemen, niet alleen in de winter, ook de najaarsaantallen nemen toe. Het seizoenpatroon van deze soort varieert sterk in de Zeeschelde. In 2001/2002 was er een winterpiek in januari, de twee vorige seizoenen werd het maximaal aantal in september waargenomen. Het aantal **Pijlstaarten** op de Zeeschelde zelf is variabel en vertoont niet echt een

Figuur 1: Boottellingen langs de Zeeschelde: maandtotalen oktober 91-maart 2002.

Resultaten van de boottellingen 1999/2000, 2000/2001, en 2001/2002

1999-2000	Jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	Jun	Max 91/92-98/99
Grauwe Gans			33	808	712	2220	1996	337	34	8		20	4706
Bergeend	957	1002	424	577	1679	1004	1535	1570	1456	1297	1246	1289	2484
Smient				817	173	3081	4918	1875	873	50	2		2991
Krakeend	85	161	472	1042	1844	2138	2112	1295	1082	280	294	58	2734
Wintertaling	109	378	5700	9448	13483	15039	14999	11017	8982	852	5	11	16399
Wilde Eend	7530	13753	15891	8559	8891	8034	7052	5019	2332	1205	3594	4812	9895
Pijlstaart			33	651	679	297	468	203	3	1	1		1020
Tafeleend		1		6	1711	3544	2762	472	13	5	1	5	11020
Kuifeend	70	37	77	89	1548	191	375	29	179	146	23	73	2296
Meerkoet	218	715	1613	2002	1984	1039	825	383	218	73	52	109	2266
Bonte Strandloper				1	455	984	1042	1285	320	235			2050

Tabel 1: Resultaten van de boottellingen van watervogels langs de Zeeschelde seizoen 1999-2000.

2000-2001	Jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	Jun	Max 91/92-2000/01
Grauwe Gans		63	98	411	1302	867	906	149	42	4			4706
Bergeend	920	574	265	549	924	1087	1239	1932	1316	862	1579	1386	2484
Smient	2	2	589	1761	1409	2273	2315	772	828				4918
Krakeend	89	112	510	929	1555	1941	1904	1707	708	311	155	34	2734
Wintertaling	90	722	5057	10252	14267	14080	13625	12097	7797	489	3	5	16399
Wilde Eend	8147	12572	13749	6694	8052	8799	7347	4469	1357	1244	3444	4711	15891
Pijlstaart			18	266	813	864	366	225	16				1020
Tafeleend	1	11	43	318	1744	3817	4338	601	63	4	4	2	11020
Kuifeend	78	138	98	200	281	319	470	66	137	128	74	92	2296
Meerkoet	363	782	1386	2237	1407	1327	1004	388	128	42	28	185	2266
Bonte Strandloper				3	57	146	351	816	22				2050

Tabel 2: Resultaten van de boottellingen van watervogels langs de Zeeschelde seizoen 2000-2001.

2001-2002	Jul	aug	sep	okt	nov	dec	Jan	feb	mrt	apr	mei	Jun	Max 91/92-2001/02
Grauwe Gans		188	228	483	808	1181	1888	211	22	30	1	8	4706
Bergeend	891	1395	384	493	1300	1317	1275	1237	1260	1216	1515	1920	2484
Smient			984	1688	2573	2562	1763	933	386	8		2	4918
Krakeend	8	18	738	1349	1892	3328	2151	749	823	571	317	283	2734
Wintertaling	77	788	9898	10988	14730	23783	27888	8802	8180	2843	1	19	16399
Wilde Eend	8259	12113	8592	8193	7598	11328	12122	4011	1630	1685	2334	6436	15891
Pijlstaart			245	201	471	657	536	78	3				1020
Tafeleend	1	2	226	397	1158	5195	13579	891	16	5	2	1	11020
Kuifeend	34	17	62	107	398	538	3090	28	28	190	28	84	2296
Meerkoet	449	978	1956	1620	1718	1380	1251	424	138	68	65	147	2266
Bonte Strandloper			33	200	337	1543	1130	329	104				2050

Tabel 3: Resultaten van de boottellingen van watervogels langs de Zeeschelde seizoen 2001-2002

trend. Op de Rupel is er echter wel sprake van stijgende aantallen, in februari 2002 werden tussen de monding en de oude sluis van Wintam 244 Pijlstaarten geteld (niet in de totalen opgenomen). Het aantal duikenden in 1999/2000 en 2000/2001

was eerder aan de lage kant in vergelijking tot de voorafgaande seizoenen. In januari 2002 werden echter alle records verbroken met 13.579 **Tafeleenden** en 3.090 **Kuifeenden**. Net zoals voor de Wintertaling en de Wilde eend waren de februari aantal-

len weer normaal, tot zelfs aan de lage kant. De grootste aantallen **Meerkoeten** worden steeds in oktober waargenomen, de aantallen verschillen weinig van jaar tot jaar. Het voorkomen van de **Bonte strandloper** langsheen de Zeeschelde is zeer

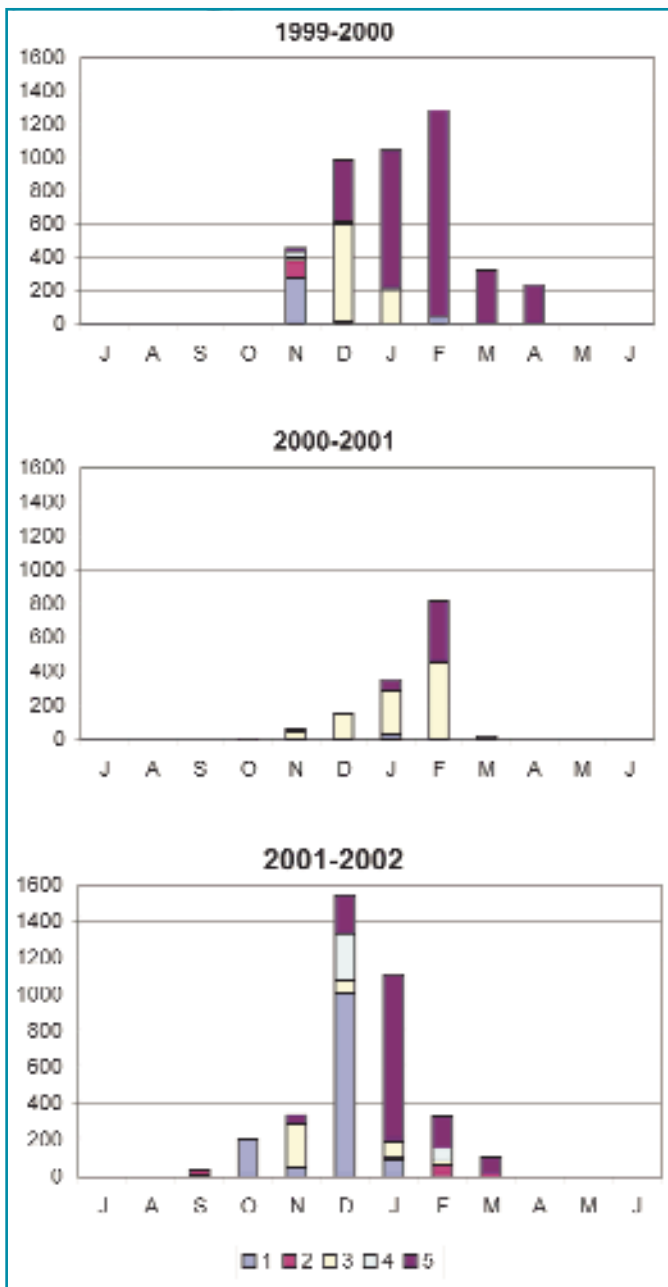
variabel. Algemeen is het Groot Buitenschoor veel minder belangrijk geworden voor deze soort in vergelijking met pakweg 20 jaar geleden. Voorts zijn de aantallen, de verspreiding en het seizoenspatroon allen even veranderlijk (Fig. 2; 3).

Meeuwen langs de Zeeschelde

Sinds oktober 1999 worden ook de meeuwen langs de Zeeschelde geteld. In aantallen vormen ze een zeer groot aandeel van de avifauna langs de Zeeschelde, na de eenden ze de meest talrijke soortengroep. Seizoensmaxima lopen op tot meer dan 7100 meeuwen. Na de Wintertaling en de Wilde Eend is de **Kokmeeuw** de meest talrijke soort (maximum 6383) in de Zeeschelde. **Zilvrmeeuw**, **Stormmeeuw**, **Kleine en Grote mantelmeeuw** zijn de andere vier soorten die zeer regelmatig voorkomen (Figuur 4). Meeuwen zijn het hele jaar door waar te nemen, seizoensmaxima zijn in augustus en in januari. Meeuwen worden ook langsheen de volledige gradiënt aanwezig, de overgrote meerderheid bevindt zich echter in de buurt van Antwerpen stad.

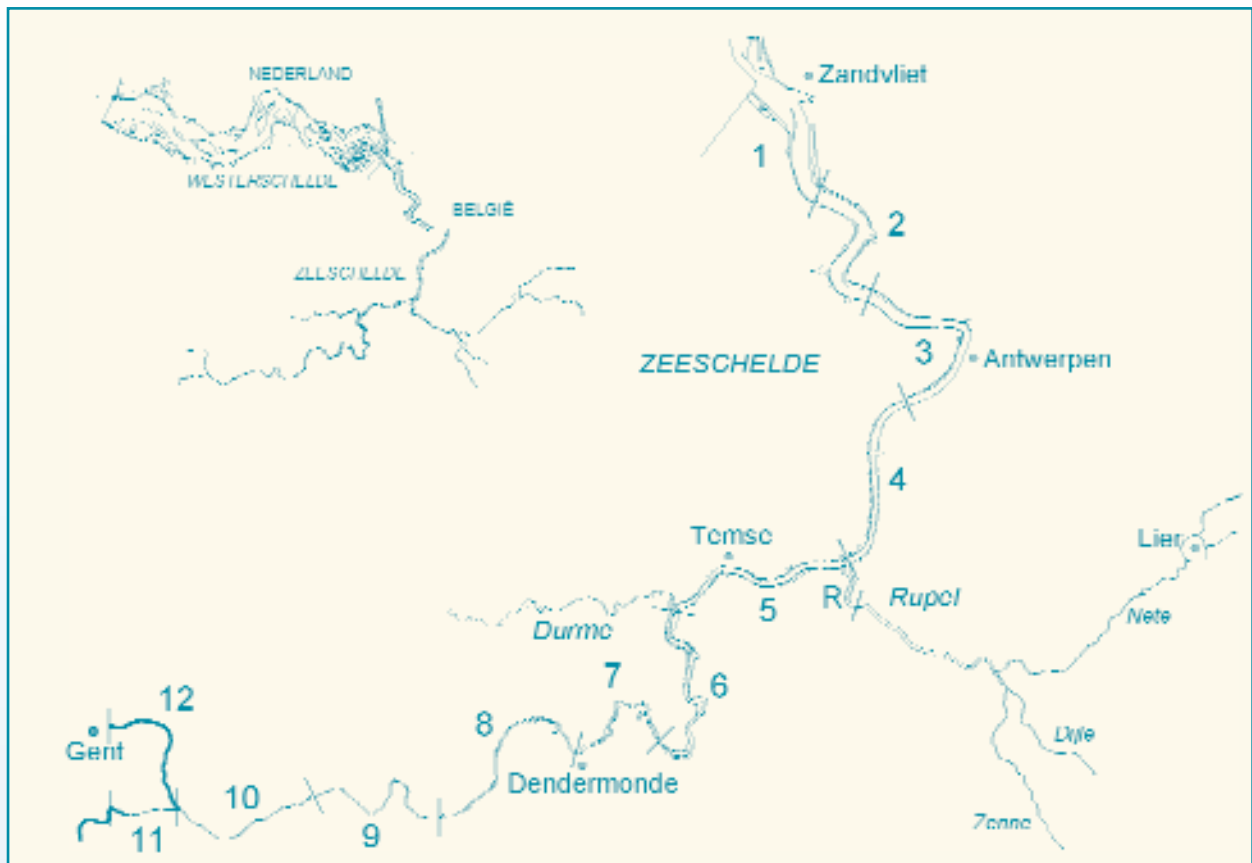
Pulli op de Zeeschelde

Tijdens de tellingen worden ook de eenden met jongen geteld. De meeste en grootste tomen zijn die van Bergeenden en Wilde Eenden, maar ook Krakeenden, Meerkoeten en Tafel-eenden wagen zich af en toe met hun jongen op de Zeeschelde (Tabel 4).

Figuur 2. Aantallen en verspreiding van de Bonte Strandloper langsheen de Zeeschelde (de deelgebieden komen overeen met de gebieden op Figuur 3).

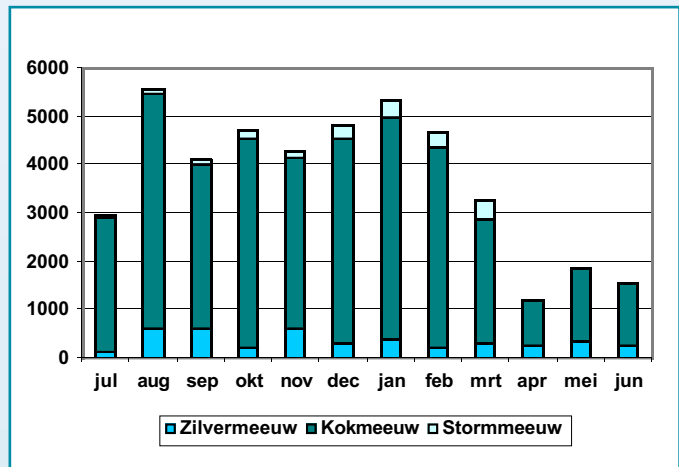

Figuur 3. De Zeeschelde met indeling in deelgebieden

Figuur 4: soortensamenstelling van de meeuwen langs de Zeeschelde

Figuur 5. Seizoenaal patroon van meeuwen langs de Zeeschelde

Seizoen	Krakeend	Bergeend	Wilde eend	Meerkoet	Tafeleend
1999-2000	9	603	358		2
2000-2001	30	334	252	6	16
2001-2002	6	556	143	16	10

Tabel 4: Maximaal aantal pulli in de Zeeschelde per telling per seizoen

Besluit

Na elf ononderbroken seizoenen krijgen we een goed inzicht in het belang van de Zeeschelde voor watervogels. Het internationaal belang van dit gebied en het belang voor Vlaanderen werden reeds in meerdere publicaties aangetoond en benadrukt. De stijgende lijn die bij het begin van de jaren negentig werd ingezet lijkt voor een aantal soorten zoals de Grauwe gans en de Smient, een plafond te bereiken. Andere soorten zoals de Wintertaling en de Tafeleend durven ons nog verrassen met nieuwe recordaantallen. Deze ononderbroken tijdreeks is een ongehoofelijk waardevolle bron van informatie bij ter ondersteuning van het beheer en het beleid van de Zeeschelde en het Schelde-estuarium in zijn geheel. Wij bedanken dan ook AWZ, afdeling Zeeschelde voor

het telkens weer ter beschikking stellen van de benodigde 'bootdagen' alsook de tellers waarop we kunnen rekenen wanneer onze eigen 'bemanning' ontoereikend is.

Erika Van den Bergh
Ingrid Verbessem
Nico De Regge
Jan Soors
Koen Devos
Anny Anselin

*Wintertalingen langs de
Zeeschelde ter hoogte van
Driegoten*

